

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 26.09.2023).

3. Савенко О. К., Дяченко С. В. Секретар судового засідання як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. *Юридичний науковий журнал*. № 3/2021. С. 128–130

4. Основи цивільного судочинства : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / Факас І. Б., Латковський П. П., Шелудяков Р. С. Чернівці. 2021. 115 с.

5. Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду. URL: https://ifm.if.court.gov.ua/sud0907/vakansii/c_z/ (дата звернення 26.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-19>

ФУНКЦІЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Кочина Олександра Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного та приватного права

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

Нотаріат має беззаперечний вплив на більшість сфер суспільно-правового життя. Серед усіх видів юридичної діяльності нотаріальна діяльність займає вагомe місце, оскільки виконує важливу соціальну функцію – нотаріальне посвідчення фактів і документів, що мають юридичне значення, є необхідною складовою частиною виникнення, зміни та припинення багатьох правовідносин.

Для більш детального розуміння суті нотаріальної діяльності важливо відзначити функцію нотаріальної діяльності.

Так, М. М. Дякович у своїй праці визначає функцію нотаріату як основний напрямок його діяльності, що характеризує його як унікальний правовий інститут, завданням якого є охорона та захист суб'єктивних прав громадян та юридичних осіб у сфері приватного права [1, с. 17].

К. Ф. Білко розрізняє два види функцій: нотаріальну діяльність, що має публічно-правовий характер, і приватноправову. До першої категорії відносяться:

– правоохоронні функції, у тому числі громадсько-правова діяльність, щодо забезпечення законності та правомірності правових актів громадян та юридичних осіб у сфері цивільного правочину;

– правоохоронна функція, тобто потужна правова діяльність державного нотаріату, спрямована на забезпечення виконання положень закону;

– превентивно-попереджувальна функція, яка полягає у виконанні нотаріусами превентивної діяльності безспірних питань (знову ж таки недоцільно розглядати нотаріат як судовий орган);

– фіскальна функція, згідно з якою нотаріат розглядається як допоміжний орган держави, який контролює сплату фізичними та юридичними особами, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій, встановлених законом податків і зборів [2, с. 40].

До другої категорії нотаріальних функцій автори відносять:

– правовстановлювальну функцію, у тому числі перевірка нотаріусом фактів дієздатності, його повноважень щодо особи, яка звертається до нього за вчиненням нотаріальної дії;

– правореалізаційну функцію, за допомогою якої нотаріуси забезпечують реалізацію цивільних прав і законних інтересів;

– консультативну функцію, що покладає на нотаріусів обов'язок роз'яснювати права та обов'язки учасників цивільних правочинів і попереджати про наслідки вчинення нотаріальних дій [2, с. 41].

Досліджувала функції нотаріату і М. С. Долинська, яка виділила дві групи функцій:

1) загальносоціальну, що відображає становище нотаріату в системі цивільного судочинства та правовій системі України;

2) нотаріально-спеціальну, яка відображає ознаки та деталі нотаріальної діяльності щодо учасників нотаріального процесу [3, с. 209].

Деякі автори розглядають функцію нотаріуса ширше, що, на нашу думку, є більш правильним рішенням. Л. С. Сміян, Ю. В. Нікітін та П. Г. Хоменко у своїй роботі функціями нотаріуса вважають необхідність:

– охороняти і захищати права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, територіальних громад і держави;

– використовувати матеріальні та процесуальні норми чинного законодавства при регулюванні окремих відносин між суб'єктами.

Прикладом такого регулювання може бути посвідчення договору, який встановлює права та обов'язки сторін, тобто фактично регулює їхню поведінку щодо відносин між собою:

– нотаріус повинен враховувати та аналізувати законну волю суб'єктів, які звертаються до нього під час виконання своїх обов'язків;

– запобігати можливим злочинним діям. Йдеться про відмову нотаріуса у вчиненні незаконних нотаріальних дій;

– підвищувати правову свідомість та правову культуру громадян. Враховуючи те, що велика кількість порушень сталася саме через правову необізнаність громадян, нотаріуси повинні роз'яснювати чинне законодавство при вчиненні нотаріальних дій щодо з'ясування матеріально-правових наслідків тих чи інших дій, які бажають вчинити громадяни;

– з точки зору впливу на законодавство, оскільки нотаріат є тим інститутом, діяльність якого торкається майже всіх галузей права, і шляхом проб і помилок своєю практикою показав законодавцві те, що він повинен знати [4, с. 14–15].

Проаналізувавши позиції різних науковців, зазначених вище, вважаємо, що доцільніше спростити функціональну класифікацію нотаріальної діяльності до основних та похідних функцій. Що стосується основних функцій, то вони безпосередньо впливають із законодавства, а саме ст. 1 Закону України «Про нотаріат» – тобто це доказування права, а також вчинення фактів, що мають юридичне значення, та інші нотаріальні дії, передбачені законом для надання йому юридичної сили та офіційності. На нашу думку, у нотаріальній діяльності є похідні функції, які є допоміжними і впливають безпосередньо з прямих обов'язків нотаріуса. Ці функції включають попереджувальну, консультативну, медіаційну.

До попереджувальної функції належить попередження правопорушень шляхом відмови нотаріуса у вчиненні нотаріальних дій, які не відповідають закону або спрямовані на вчинення незаконних дій. Наприклад, при посвідченні договору нотаріус зобов'язаний встановити особу заявника, перевірити обсяг його цивільної правоздатності або повноваження представництва, а також перевірити обсяг цивільної дієздатності сторін. Повноваження юридичної особи або її представника встановлювати волю та дійсний намір особи, вимагати документи та відомості, необхідні для вчинення нотаріальних дій тощо.

Консультаційна функція нотаріальної діяльності полягає в роз'ясненні особам, які звертаються за вчиненням нотаріальної дії до нотаріуса, їхніх прав та обов'язків, суті дії та правових наслідків її вчинення. Крім того, на етапі спілкування з клієнтом нотаріус роз'яснює норми чинного законодавства, можливі варіанти вирішення тих чи інших ситуацій, тобто таким чином нотаріус виконує консультативну функцію ще до вчинення нотаріальної дії.

Для нотаріальної діяльності важливі медіаційні функції. Якщо в інших країнах ця функція широко використовується нотаріусами вже давно, то в нас про функцію медіації заговорили лише нещодавно. Це зумовлено стрімким розвитком суспільних відносин, процесом євроінтеграції та адаптацією законодавства України до законодавства ЄС.

Слово «медіація» походить від латинського «medius», що в перекладі означає охоплювати середину між двома точками зору або сторонами, забезпечувати середній шлях, залишатися нейтральним, незалежним. Тому медіація розглядається як спосіб надання правової допомоги. Тобто мова йде про допомогу незалежного нейтрального посередника (медіатора), який допомагає сторонам домовитися. Роль посередника виконує нотаріус, так званий арбітр між сторонами, які домагаються від нього вчинення нотаріальної дії. За допомогою нотаріуса сторони правочину можуть уникнути непорозумінь між собою та майбутніх суперечок, оскільки нотаріус коректно виконує свої обов'язки.

Це означає, що фактично нотаріуси діють як добровільні судді, що часто відбувається на практиці. Адже нотаріус є людиною, якій довіряють – він знає всі деталі тієї чи іншої ситуації, таємниці, а також є незалежним і неупередженим радником. При цьому робота нотаріуса, як це часто буває, не зводиться до написання певних документів, нотаріус виконує не менш важливу роль – примиряє сторони і тим самим запобігає спірній ситуації.

Таким чином, нотаріальна діяльність відзначається широким спектром функцій, оскільки нотаріус виконує важливу роль в юридичній системі для забезпечення правової стабільності. Функції нотаріату можуть змінюватися в залежності від конкретних законодавчих рамок країни та змінюватися їх пріоритет. Крім основних, важливого значення на сьогодні набувають такі допоміжні функції, як попереджувальна, консультативна та медіаційна. Більш детальне дослідження яких може стати предметом подальших досліджень.

Література:

1. Дякович М. М. Нотаріальне право України : навч. посіб. К. : Алерта ; КНТ; ЦУЛ. 2009. 683 с.
2. Білько К. Ф. Адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності нотаріату в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2015. 206 с.
3. Долинська М. С. Функції українського нотаріату: поняття та види. *Форум права*. 2011. № 4. С. 208–212.

4. Сміян Л. С. Нотаріат в Україні : навч. посібник / Сміян Л. С., Нікітін Ю. В., Хоменко П. Г; 3-тє вид., доп. і перероб. К. : КНТ, 2009. 632 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-20>

ПРАВОЧИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Кошеленко Євгеній Олександрович

*студент I курсу другого (магістерського) рівня освіти
факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Протягом останніх 20 років мережа Інтернет активно використовується як у повсякденному житті, так і у будь-якій сфері діяльності, включаючи юридичну. Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 збільшила кількість реалізацій у мережі Інтернет, «перемістила» значну частину цивільного обороту у мережу. По сьогоднішній день об'єм покупок у мережі Інтернет зростає. Ринок інтернет-торгівлі оцінювався у 2021 році у 4 млрд доларів і має потенціал для зростання [2]. Сьогоднішні реалії війни ще більш спонукають українців до купівлі товарів або отримання послуг у мережі Інтернет внаслідок відносної доступності, зручності та простоти. Тобто проблема укладення правочинів у сфері електронної комерції є надзвичайно актуальною на сьогоднішній день.

Питання регулювання електронного правочину розглядали такі науковці як О.О. Баранов, Н.Є. Блажівська, О.І Змикало, Є.М. Корнеєва тощо.

Визначення правочину міститься у статті 202 Цивільного кодексу України – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1]. У статті 205 зазначається, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Тобто законодавець прирівняв письмову та електронну форму правочину.

Легальна дефініція електронного правочину міститься у статті 3 Закону України «Про електронну комерцію». Електронний правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних